

TRANSFORMATIE INDUSTRIEEL ERFGOED TOT WOONWIJK Philips beeldbuisfabriek STRIJP-R.

Locatie

Strijp-R ligt aan de groene noordwestelijke rand van Eindhoven, op wandelafstand van Strijp-S en het PSV-station, tussen het Drents Dorp en het landgoed de Wielewaal. Dit is het nieuwe creatieve hart van Eindhoven en broedplaats voor design en innovatie waar Eindhoven trots op is. Strijp-R is onderdeel van de Philips architectuurroute.¹

Historie

Halverwege de 19de eeuw kwam in Eindhoven de industrialisatie op gang. Eindhoven werd goed bereikbaar door de aanleg van het Eindhovens kanaal en de spoorlijn. Hierdoor werd Eindhoven een aantrekkelijke en goedkope vestigingsplaats voor bedrijven. In 1891 richtte ir. Gerard Philips een gloeilampenfabriek op. De ontwikkeling van deze fabriek bepaalde lange tijd de stedelijke ontwikkeling van Eindhoven. Voordien bestond Eindhoven uit een paar aaneengesloten gehuchten, de lintdorpen Stratum, Gestel, Strijp, Woensel, Tongelre rondom het kleine centrum van Eindhoven. De gloeilampenfabrikant kocht in Eindhoven gronden op van particuliere grondbezitters, van de katholieke kerk en van de gemeente Strijp. Philips kreeg zo een aaneengesloten gebied langs de spoorlijn in de gemeente Strijp in haar bezit. De terreinen kregen een alfabetische nummering. Philips bouwde er iconische fabrieksgebouwen en richtte complete bedrijventerreinen op, Strijp-S, Strijp-T en Strijp-R. De gloeilampenfabrikant verzorgde ook onderwijs en bouwde arbeidershuizen, zoals het Philipsdorp in Strijp. In de weekenden konden de Philipswerknemers ontspannen bij PSV (Philips Sport Vereniging) of recreëren in één van door de familie Philips geschonken parken.²

Inmiddels is er in Eindhoven sprake van een vernieuwende dynamiek. Sinds het geleidelijke vertrek van Philips uit de stad, en verkoop van bedrijfsonderdelen, zet de gemeente Eindhoven in op design en innovatie. De voormalige Philips fabrieksterreinen worden daarbij volop ingezet. De hele stad werd en wordt 'herdacht' en krijgt een nieuwe identiteit. Met dit doel voor ogen heeft Amvest in 2005 het fabrieksterrein Strijp-R van Philips aangekocht van de gemeente om het te herbestemmen tot woonwijk.

De gemeente koos ervoor om het risico van de ontwikkeling bij Amvest te leggen en zelf een toetsende en faciliterende rol te nemen. Het getuigde van lef om de touwtjes uit handen te geven en het gebied te laten ontwikkelen. Het bestemmingsplan, opgesteld door Amvest in samenwerking met de gemeente Eindhoven, was niet gebaseerd op een krimp, maar juist

---

¹ *Architectuurcentrum Eindhoven, Philips architectuurroute*

² A.Heerding, *Een onderneming van vele markten thuis, Geschiedenis van de NV Philips Gloeilampenfabrieken, Deel II (1891-1922)*, Leiden 1986, pp 286-289

gericht op het bieden van flexibiliteit in de nadere uitwerking binnen een aantal vaste hoofduitgangspunten.

Tijdens het herbestemmingsproces ontstond geen leegstand. Tot en met de verkoop werden hier nog beeldbuizen voor televisies geproduceerd. Dit is vrij uitzonderlijk bij de herbestemming van industrieel erfgoed.

Er werd een cultuurhistorisch onderzoek uitgevoerd door Paul Meurs waarbij de relatie met andere fabrieksterreinen in Eindhoven onderzocht werd.³ Hierbij zijn er op het terrein van Strijp-R geen gebouwen aangewezen als beschermd monument. Wel werden bijzondere relictten aangeduid, samen met de groene rand rondom het terrein en bestaande monumentale bomen. Ook is er een bouwhistorische verkenning uitgevoerd, waaruit bleek dat Strijp-R wel een belangrijk immaterieel industrieel verleden heeft. De ontwikkeling van de televisie zorgde na WOII voor de eerste bewegende beelden die rechtstreeks thuis bekeken konden worden.⁴

Inplanting en concept

Amvest heeft het risico van de herontwikkeling opgepakt en tot een goed einde gebracht. Met de gemeente Eindhoven, woningcorporatie Woonbedrijf en verschillende wijk- en bewonersverenigingen, trok Amvest de stad in met de vraag waar precies behoefte aan was. Er was jarenlang intensief buurtcontact en er werden afspraken gemaakt over de leefbaarheid en investeringen in de wijk. Op deze manier werd Strijp-R niet gewoon een nieuwe wijk, maar maakte het deel uit van het grotere geheel, de stad. In overleg met de gemeente Eindhoven besloot Amvest het gebied te ontwikkelen voor juist die bewoners die perfect passen bij het streven van de stad om 'leading in technology' te zijn.

In 2009 maakten de bureaus DiederendDirrix, met projectarchitect Remco Mulder, en Buro Lubbers, met projectleider Marian de Vries, het stedenbouwkundig plan voor Strijp-R. Het concept was een groen woonpark met een knipoog naar het industriële verleden. De oude leidingenbrug loopt als een diagonale lijn door het plan. Daaromheen zijn woningen van verschillende typologie geschikt.⁵

Van het complex Strijp-R werd een aantal bestaande gebouwen herbestemd, maar het merendeel van de gebouwen is gesloopt. In oktober 2010 vestigde de internationaal bekende ontwerper Piet Hein Eek zich in het fabriekscomplex RK, de voormalige keramiekkabine. Zijn naamsbekendheid werd ingezet om toekomstige bewoners aan te trekken. Het bouwplan van de wijk werd in verschillende fases uitgevoerd.

Verschillende woonvormen

De woningen van fase 1, bestaande uit projectmatige huur- en koopwoningen, zijn voornamelijk huizen met een tuin. Aan de groene noordelijke bosrand zijn vrijstaande stadsvilla's gebouwd.

---

³ SteenhuisMeurs, Strijp R Cultuurhistorische verkenning, iov Amvest, Paterswolde 2007

⁴ J. A. van der Hoeve, bouwhistorische verkenning van de fabrieksgebouwen Strijp-R Eindhoven, Utrecht 2006

⁵ www.diederenddirrix.nl

In fase 2 zijn de zogenaamde schakelwoningen gebouwd, waarbij drie woningen tot een architecturaal geheel geschikt.

In fase 3 en 4 zijn woningen in de vorm van de oude fabriekswand gebouwd langs de Zwaanstraat door Bedaux De Brouwer architecten, en nieuwbouwwoningen met industriële kenmerken zoals sheddakwoningen door Hilberink Bosch. Een groep particulieren heeft een eigen project uitgewerkt in de vorm van Collectief Particulier Opdrachtgeverschap tot een Cohousing project, onder begeleiding van Houben Van Mierlo architecten.⁶

Voordracht Henri van Abbepening 2024

Met het ontwerp Strijp-R verdient Amvest de Henri van Abbepening om de volgende redenen:

Immaterieel erfgoed:

Strijp-R behoort tot het “Philipsverhaal” van de stad. Tijdens WOII kon de bevolking luisteren naar de Philips radio, en na de bevrijding was er de Philips televisie. Op deze plek werd geschiedenis geschreven. Amvest heeft dit uitmuntend vertaald naar een nieuw concept: ‘home for inventive people’.

Bouwhistorie: behoud van relictten:

Door het fabrieksterrein te herbestemmen tot woonwijk ging het hek rondom het terrein letterlijk weg. Het nieuwe woongebied opent zich nu naar de stad, en wordt door de stadsbewoners ingenomen. Hierdoor heeft dit project een grote impact op de stad.

Dat Strijp-R ooit het centrum van de beeldbuisproductie was blijft zichtbaar aan de herbestemming van historische gebouwen en relictten:

Zoals het handhaven van **de leidingenbrug** en het **spoorwegtracé**. De groene diagonaal verwijst naar de oude Postdijk en de open ruimte waar werknemers van Philips altijd zicht hadden op het Klokgebouw. En net als het oude fabrieksterrein heeft de wijk nog steeds een duidelijke ‘in- en uitgang’.

Het perron en de perronoverkapping langs deze oude lijn bleef behouden.

In het **fabriekscomplex RK** heeft Piet Hein Eek zijn eigen productiefabriek, een kantoor, expositieruimte en een ruime winkel met showroom. Deze te handhaven bebouwing is mooi opgeknapt en voorzien van een goed passende functie in het gebied en is daarmee tevens een culturele *hotspot* geworden.

---

⁶ www.strijpr.nl

De portiersloge, het RF gebouw, is behouden en omgebouwd tot woon-werk units.

Het pompgebouw, het RAG gebouw, werd omgebouwd tot 10 loftwoningen.

De loopbrug tussen de verdwenen beeldbuizenfabriek en het voormalig laboratorium van de glasfabriek is getransformeerd tot woning.

Stedenbouw:

De Henri van Abbestichting prijst de stedenbouwkundige opzet van het totale plan, met name het groen, het parkeren en de plaatsing van de bouwblokken. De oorspronkelijke inrichting blijft daarbij herkenbaar. Door de herontwikkeling van de gebieden Strijp-S, Strijp-T en Strijp-R kunnen zij meer dan voorheen onderdeel worden van de stad.

De bestaande te handhaven bebouwing is leidraad geweest voor het maken van het stedenbouwkundig plan. De structuur van het plan is afgeleid van het spoorwegtracé uit de Philipstijd. Deze blijft herkenbaar in de groene zone die door de wijk loopt.

Daar waar we in Eindhoven op veel plekken worden geconfronteerd met gebiedsontwikkelingen met hoge dichtheden, veel kleine woningen en weinig aandacht voor de stedenbouwkundige kwaliteit, steekt dit plan er met kop en schouders bovenuit.

Architectuur:

De hoge architectonische kwaliteit van de nieuwbouw is afgestemd op de bestaande en gehandhaafde historische bebouwing.

De kleurstelling van de nieuwe bebouwing is in het hele plan goed op elkaar afgestemd en geeft een rustige sfeer en eenheid aan het totaalplan. In het hele proces heeft Amvest voortdurend vinger aan de pols gehouden: alle nieuwe plannen van de deelnemende architecten werden voortdurend getoetst door het eigen welstandsteam van Amvest.

Groen:

De inrichting van het openbaar gebied is van hoge kwaliteit en straalt rust uit door het vele groen en de mooie bestrating. De wijk is ontwikkeld als een hedendaagse tuinwijk waarbij de bebouwing in harmonie is met de aanwezige natuur. Doordat het landschap samen met de woningen ontwikkeld werd ontstond een duurzame woonwijk, met een geleidelijke overgang tussen de publieke en private gebieden. De bestaande groenstrook op de plek van het voormalige fabriekshek is behouden en verbreed met een groene rand.

Op het terrein zijn verschillende oude Philipsbomen behouden.

Programmering:

Door de programmering met veel eengezinswoningen in een groen kader, met behoud van de oude werkplaats als centrale plek, is hier duidelijk voor ruimtelijkheid en kwaliteit gekozen.

Conclusie:

Dit is een toekomstbestendige wijk met de potentie om beschermd stadsgezicht te worden. Amvest heeft het terrein van bijna 19 ha. getransformeerd tot een hoogwaardig nieuw woongebied.

28 oktober 2024,

door Liz Dewitte, Greetje Heijmans en Ria Hermanussen.